

Nilufar XUDOYBERDIYEVA,
Shahrisabz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi
E-mail: xudoyberdiyevanilufar@gmail.com

Falsafa fanlari doktori, dotsent G.Ishmuradova taqrizi asosida

THE ROLE OF MOTIVATION TECHNOLOGIES IN FORMING KNOWLEDGE AND SKILLS OF STUDENTS

Annotation

The role of motivational technologies in the formation of students' knowledge and skills, the quality of the product being made or sewn in practical lessons, the implementation of the technological map, the essence of motivation. The formation of students' interest in entrepreneurship is reflected through the products they make.

Key words: Knowledge, skills, motivational field, information technologies, DVDs, radio, innovations.

РОЛЬ МОТИВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ЗНАНИЙ И НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ

Аннотация

Отражена роль мотивационных технологий в формировании знаний и умений студентов, качества изготавливаемого или отшиваемого продукта на практических занятиях, реализации технологической карты, сущности мотивации. через продукты, которые они производят.

Ключевые слова: Знания, умения, мотивационное поле, информационные технологии, DVD, радио, инновации.

O'QUVCHILARNING BILIM VA KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA MOTIVATSION TEKNOLOGIYALARNING O'RNI

Annotatsiya

O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini shakllantirishda motivatsion texnologiyalarning o'rnini, amaliy darslarda qo'llanilishida yasalayotgan yoki tikilayotgan buyumning sifati, texnologik xarita asosida olib borilishi, motivatsiya berishning mohiyati haqida so'z boradi. Motivatsion texnologiyalardan foydalangan holda texnologiya darslarida buyum yasash va o'quvchilarni yasagan buyumlari orqali tadbirkorlikka bo'lgan qiziqishlarini shakllantirish aks ettirilgan.

Kalit so'zlar: Bilim, ko'nikma, motivatsion soha, axborot texnologiyalari, DVD disklar, radio, innovatsiyalar.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim motivatsiyasi muammosi eng muhim muammolardan biri sifatida tan olingan. Ta'lim faoliyatining asosiy maqsadlariga muvaffaqiyatli erishish omili bu - ta'lim motivatsiyasidir. Akulina N.N. fikricha o'quvchini belgilovchi omil faoliyati va uning faoliyatini o'rganish ta'lim motivatsiyasini rivojlantiradi. Ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan ko'plab islohotlar shuni ko'rsatadiki, mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy vaziyatdagi har qanday o'zgarishlar, ijtimoiy munosabatlardagi o'zgarishlar hamisha yangicha jamiyat ehtiyojlari, qadagogik faoliyatning maqsad va vazifalarini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Shu bilan birga, shoshilinch savollar tug'iladi: talabalarning motivatsion sohasi qaysi yo'nalishda ta'sir qilishi mumkin?, ta'lim motivatsiyasiga qanday omillar ta'sir qiladi [1]? Mazkur maqolaning asosiy maqsadi - texnologiya fani darslarida o'quvchilarga motivatsion texnologiyalarni qo'llash orqali tadbirkorlikka oid ko'nikmalarini shakllantirishga ko'maklashuvchi samarali yondashuvlarni aniqlashdir. Motivatsion texnologiyalar sifatida axborot kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ni ko'rishimiz mumkin. AKT - bu aholi o'rtasida fikr va ma'lumotlarni almashish uchun foydalaniladigan maxsus gadjetlar va apparatlar majmuasidir. Undan ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va tartibga solish uchun ham foydalanish mumkin. AKTning bu keng ma'nosi yozuvlar, DVD disklar, telefonlar, radio, televizor, shaxsiy kompyuterlar, uskunalar va dasturlash tizimlari, innovatsiyalar, uskunalar, ixtisoslashtirilgan boshqaruv va texnik xizmatlar kabi keng ko'lamli texnologiyalarni o'z ishiga oladi. Agar AKT o'quv jarayoniga kiritilishi kerak bo'lsa, unda o'quvchilar ko'proq ishtiroqmand bo'lib, o'rganishga ko'proq qiziqish bildiradilar. Motivatsiya ta'limning asosli elementidir. Ushbu tadqiqot AKT texnologiyalaridagi imkoniyatlardan unumli foydalanib, o'quvchilarni nafaqat texnologiya faniga bo'lgan qiziqishini oshirish, balki o'zidagi iqtidorini ham namoyon qilinishi, shu yo'l bilan o'quvchilarga motivatsiya berish takliflarini beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Motivatsiya - shaxs, guruh va jamiyat maqsadlariga erishish uchun insonning mehnat xatti- harakatiga tashqi ta'sir etishni anglatadi. Motivatsiyalash

shakllari va usullarini tanlashda, birinchi galda insonni u yoki bu harakatiga undovchi omillarni hisobga olish lozim. Motivatsiya bu (lot. Moveo - "harakat") insonni muayyan faoliyatga undaydigan, uning xulq - atvorini boshqaradigan rsioxofizik jarayondir[2].

O'quvchilar faoliyatining natijasi motivatsiyalash jarayoniga bevosita bog'liqdir. G'arbiy dunyo maktablari so'nggi 20 yil ishida AKT infratuzilmalariga ko'p sarmoya kiritganini ko'rsatadi. Bu mamlakatlarda talabalar ko'pincha kompyuterlardan kengroq foydalanish uchun tekshiriladi. G'arb instituti AKT xavfsizligiga katta ahamiyat beradi. Rokistonda maktab, kollej va universitetlarda AKTdan tez-tez foydalanilmaydi, muassasalarda AKT resurslari va quvvat darajasida mavjud emas. Motivatsiya, nomidan ko'rinib turibdiki, bizni "harakatlantiradigan" narsadir. Buning sababi, biz hamma narsani qilamiz, o'qituvchilar uchun motivatsiyaning yetishmasligi uzoq vaqtdan beri o'quvchilarning bilim olishiga to'sqinlik qiladigan eng achinarli bo'lgan to'siqlardan biri bo'lib kelgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Texnologiya ta'limni yaxshilash uchun juda ko'p afzalliklar taklif qilinadi. Eng muhimi, texnologiya integratsiyasi talabalar motivatsiyasini oshirish imkoniyatiga ega (Anderson, 2000). Texnologiya talabalar motivatsiyasiga qanday ijobiy ta'sir ko'rsatishining uchta elementini taqdim etadi. Bu omillar motivatsiyaning kutilgan qiymat modeliga asoslanadi (Rintrish va Sshunk, 1996). Texnologiyadan foydalanish vazifaning mohiyatini o'zgartiradi, o'quvchilarning o'z-o'zini samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning o'zini o'zi qadrlashini oshiradi. Birinchidan, vazifa-qiymat motivatsion nazariyasi "Nega men vazifaga yaqinlashaman?" degan savolga javob beradi. O'quvchilar texnologiyani yaxshi o'zlashtirish natijasida topshiriqni bajarish qobiliyatiga ishonch hosil qilishadi. Agar o'quvchilar biron bir topshiriqni qo'llash uchun motivatsiyalangan bo'lsa, u holda o'quv torshirig'iga sodiqlik, zavqlanish va o'zini o'zi qadrlash ortadi. Ijodiy va yangi texnologiyalar o'quvchilarga faol yordam berishi va o'qituvchilarni rag'batlantirishga yordam beradi. Bu o'quvchilar va o'qituvchilarning motivatsiyasini rivojlantirish,

natijada o'qituvchilar va talabalar o'zlarining bilimga bo'lgan munosabatlarini o'zgaradi[3].

Tahlil va natijalar. AKT o'quvshilarning motivatsiyasiga ta'sir qiladi va ularning o'qishini yaxshilaydi; bilimlarni saqlash va tushunish. AKT muammolarini hal qiladi va o'quvchilarni rag'batlantiradi. AKT hozirgi dunyoda o'zgaruvchan operatorga aylanmoqda. Bu odamlar guruhlarini hayotini o'zgartirishi mumkin. Butun dunyo bo'ylab odamlar AKTdan ta'lim va ma'lumotlar manbai sifatida foydalanmoqda. Endi u har kuni biznes, farovonlik va ta'limning nisbatan barcha sohalarida qo'llaniladi. Ijtimoiy tarmoqlar va turli o'quv yo'nalishlari kabi AKTlar, shubhasiz, katta bilimlarni berishi mumkin. AKT darsni tushunishni kuchaytiradi. Uda, maktabda va ishda bir neshita kundalik muammolar mavjud bo'lib, bu yangi innovatsiya hech qanday ta'sir qilmaydi. Texnologiyalarni o'rganish motivatsiyasida ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Yaqin o'tmishdagi boshqa turmush tarzi natijasida yuzaga kelgan zaruriy paradigma o'zgarishlariga javob berish uchun texnologiyadan foydalanish kuchli ta'sir qilib, o'quvchilarning texnik va ilmiy savollarga javob berish qobiliyatini ta'minlaydi, shuningdek, sinfda ishonsh va xavfsizlik muhiti yaratadi. O'qituvchi bu sohada qanday yangi muammolarga duch kelmoqda? Faoliyat va sinf o'quvchilar uchun nima ajoyib ekanligini tushunish uchun biz yarim tuzilgan intervyu, fokus-guruh va anketadan foydalanamiz. Mashg'ulotlarda qo'llaniladigan uslub va texnikalar ko'zlangan maqsadga muvofiq xilma-xil bo'ladi. Ushbu usullardan foydalanish texnologiya bilan emas, balki belgilangan o'quv maqsadlari bilan bog'liq bo'ladi. Garchi bu ish hali boshlanayotgan va davom etirilishi kerak bo'lsa-da, natijalar shuni ko'rsatadiki, texnologiya o'quvchilarga o'ziga ishonsh hissini uyg'otadi, shunki u individual bilimlarni oshkor etmaydi, ularga zavq bilan o'rganishga imkon beradi, guruh dinamikasini yaratadi va global miqyosda baxtli daqiqalarni yaratadi. Motivatsiyani oshiradi va o'rganishni yaxshilaydi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchi haqiqiy virtual, texnologik ilmiy, o'quv dasturi mahorat, kognitiv emotsional olamlar o'rtasida vositachilik qiluvchi muhim integral agent sifatida qanchalik muhimligini anglash zarur.

Texnologiya darslarida o'quvchilar jinsiga qarab kichik guruhlarga bo'lingan holda dars mashg'ulotlariga qatnashadilar. Qizlar "Servis xizmati", o'g'il bolalar "Texnologiya va dizayn" yo'nalishlari bo'yicha mashg'ulotlarga ishtirok etadilar. Har ikkala yo'nalishda ham o'quvchilar materiallarga ishlov berib mahsulot yasaydilar. Ana shu jarayonda AKT ning o'zni beqiyos. Tadqiqot jarayonida shu ma'lum bo'ldiki, o'tkazilgan so'rovnoma bosqichida maktab o'quvchilarining AKT texnologiyalardan foydalanish bo'yicha bilim va ko'nikmalari yetarli darajada emasligi aniqlandi.

Ikkinchi bosqichda mahorat darslari ishtirokchilarning bilim va ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi. Mashg'ulotlar davomida AKT dan foydalanib, yangi materialni ya'ni nazariy

materiallarni yetkazish uchun taqdimotlar, video eshittirishlar, o'quvchilarning kompyuter bilan individual ishlashi ta'minlanadi. Texnologiya darslarida amaliy mashg'ulotlar maktab ustaxonalarida amalga oshiriladi. Ba'zaviy imkoniyatlar hisobga olinishi kerak. Shu o'rinda AKT texnologiyalari qo'l keladi. Hech bo'lmaganda kompyuter dasturlari orqali buyum yasay oladi. Texnologiyalar orqali o'quvchilar kiyimning yangi loyihasini, konstruksiyasini quradilar, texnologik xaritalar yaratadilar. AKT texnologiyalarida foydalanish ham o'quvchilarga motivatsiya beradi va yaratayotgan loyihalarini yanada boyitib borishiga xizmat qiladi. Jumladan:

Misrosoft Rower Roint dasturida – har qanday rasmlar, formulalar, yasaydigan buyum haqida taqdimotlar tayyorlashni, matndagi mazmun, idrok etishni o'rganadi.

RedSafe dasturida kiyimlarni modellashtirish va buyum eskizlarini chizishni o'rganadi.

Misrosoft Word matn muharririda o'z-o'zini nazorat qilish uchun eslatmalar, so'rovnomalar, texnologik xaritalar tayyorlash, hisobot va xabar kabi o'zlarining intellektual mulklarini yaratishni o'rganadilar.

Misrosoft Excel elektron jadval rotsessori miqdori ko'rsatgichlarni o'z ishiga olgan grafik va diagrammalar tuzishni o'rgandi.

Natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, AKT texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning nafaqat iqtidorini namoyon qiladi, balki motivatsiya ham beradi. Yasagan buyumlarini yangicha loyihalarini yaratish, shu loyihadan qo'shimcha daromad torish orqali tadbirkorlik ko'nikmalarini ham shakllantiradi.

Xulosa va takliflar. Aslini olganda, texnologiya yangi xususiyatlar orqali o'quvchilarning harakatchanligi va o'ziga ishonchini oshirib, ta'lim landshaftida o'yinni o'zgartirishi uning to'liq rotsensialini ro'yogga chiqarish uchun xilma-xillikni takidlaydigan va zarur yordamni ta'minlaydigan yaxshi o'ylangan yondashuv talab etiladi, bu esa barcha o'quvchilar uchun yorqinroq kelajakni yaratadi. O'quvchilar samaraliroq o'rganib, dars mashg'ulotlarida qatnashib, o'rganayotganlarini real vaziyatlar bilan bog'lashda muvaffaqiyatga erishadilar.

Motivatsiya insonning vaziyat va munosabatlarini o'zgartirish jarayoni sifatida motivlarga asoslanadi, bu shaxsni harakat va harakatlarni amalga oshirishga majburlovchi aniq motivlar, sabablar tushuniladi. Motivlarning roli ehtiyojlar va qiziqishlar, intilishlar va his-tuug'ular, munosabatlar va o'zaro bog'liq idealardir. Shuning ushuni motivlar juda murakkab shakllanishlar bo'lib, unda dinamik tizimlar mavjud, qaysi muqobil variantlar tahlil qilinadi va baholanadi, tanlovlar amalga oshiriladi va qarorlar qabul qilinadi. Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini shakllantirishda motivatsion texnologiyalardan foydalanish ijodkorlik, kreativlik, mustaqil fikrlay olish, yangi loyihalar kashf qilish, texnologik xaritalar yaratish, chizmalarni o'qiy olish imkoniyatlarini beradi.

ADABIYOTLAR

1. Akulina N.N. Muvaffaqiyatga erishish uchun umumiy aql va motivatsiyaning ta'siri bilim // Ananyevskiy o'qishlari - Sankt-Peterburg: Peter, 2015 - 496 p.
2. Davlat Axatqulovich Ximmatov "Oriental Art and Culture" Skienti foc Methodical Journal Issue 1 /March.2022
3. Dörnyei, Z. Motivational Strategies in the Language Classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
4. Xayitov J.X. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarida kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish texnologiyasi // Ilm sarchashmalari. – Urganch, 3/2022. – 78-81b. (13.00.00: №31).
5. Ishmurodova G.L. Steam va smart ta'lim texnologiyalari asosida kompetentlikni rivojlantirish mexanizmlari // O'zMU xabarlarlari. №1/2/1 Toshkent- 2024.- 122-126 b.
6. Xudoyberdiyeva N.R. Umumiy o'rt ta'lim maktablarida motivatsion texnologiyalar asosida o'qitishni takomillashtirish (texnologik ta'lim misolida) // Xalq ta'limi O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi Vazirligining ilmiy metodik Jurnal 2024-yil 1-son –B. 92-94.
7. Xudoyberdiyeva N.R. Talabalarga shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalar jarayonidagi o'quv motivatsiyasi // Ta'limda ilmiy innovatsion faoliyatdagi kreativ yondashuv va o'qituvchi kompetentligi. 2024 –B. 92-95.
8. Xudoyberdiyeva N.R. Motivatsion yondashuv asosida o'quvchilarning tadbirkorlikka oid ko'nikmalarini shakllantirish metodikasini takomillashtirish // "San'atshunoslik fanlarini o'qitishda muammo va yechimlar" 2024 –B. 204-207.
9. Xudoyberdiyeva N.R. Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalarini o'qituvchilikka tayyorlashda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining dolzarbligi // Ilmiy metodik elektron jurnal. Til va adabiyot. 8/2024 – B. 32-33.